

Het NMB-syndroom van de fnv of: wat stellen we er tegenover?

De FNV heeft weer eens - voor de hoeveelste maal? - haar eisen en verlangens geformuleerd. En opnieuw is het een poging om 'onze' economie' weer op de rails te krijgen. Over dat 'ons' zullen we ditmaal niet vallen; het weerspiegelt echter wél de verblinding van de FNV-leiders.

Dat er langzamerhand van de kant van de vakbeweging iets gebeuren moet is de meesten van ons wel duidelijk. Maar wat? Uit de hier volgende kritische beschouwing van het FNV-plan zal blijken dat dat plan, op zijn vriendelijkst gezegd, ontoereikend is. Maar zo'n konstatering is, hoe noodzakelijk ook, niet voldoende. We zullen daarom pogen een alternatief te ontwikkelen dat, volgens ons wél succes belooft.

De inleverstrategie op de klippen

Met een - officieel - aantal werklozen van 830.000 is thans één op de zes mensen zonder werk. Officieel - de werkelijkheid is nog veel triester: ergens tussen de 1,2 en 1,5 miljoen werklozen. Ook verhoudingsgewijs is dat veel meer dan in de jaren dertig. En het zal zeker niet bij die getallen blijven. Als de huidige koers niet drastisch wordt verlegd, komen er in de komende jaren nog honderdduizenden werklozen bij. Van 'de politiek' is vooralsnog geen heil te verwachten. De vakbeweging zal zelf een strategie moeten ontwikkelen om deze heilloze koers om te buigen. De vraag is dan ook: welke strategie?

De inlevertactiek van de laatste jaren is op een totaal fiasco uitgelopen. Op zijn best heeft het laten vallen van (een deel van) de prijskompensatie - hier en daar zelfs van nominaal loon - op wat her en der verspreide plaatsen de toeneming van de werkloosheid iets vertraagt. Maar over de hele linie gezien zijn er geen arbeidsplaatsen mee gered, laat staan geschapen. Alleen de kassa van een aantal ondernemingen heeft ervan gerinkeld. Dat wordt nu zelfs door kranten als de NRC toegegeven.

Intussen gingen er alleen al in 1982 weer eens 90.000 arbeidsplaatsen verloren. Maar waar een ezel gewoonlijk maar één keer over dezelfde steen struikelt weet de FNV-leiding ook nu weer geen ander middel te bedenken dan *opnieuw inleveren*. Immers, het FNV-plan zegt dat 'de herverdeling van de arbeid een "kostenneutrale" operatie moet zijn.' De werknemers zullen zelf een deel van de kosten moeten dragen, door de inzet van (een deel van) de prijskompensatie.

Een kwestie van meedenken

De motivering van deze in het licht van de opgedane ervaringen opmerkelijke stellingname is in hoge mate typerend voor de ideologische mistbank van waaruit de FNV-leiding opereert: 'De overheid kampt met een hoog financieringsstekort.' Daarmee wordt zonder enig onderzoek of argumentatie de fraseologie van Topkapitalist Lubbers en topbankier Ruding overgenomen. Hoe hellend het vlak is waarop men daarmee terecht komt, blijkt uit de konklusie die de FNV-leiding daaruit meent te moeten trekken, namelijk 'dat aan bezuinigingen op kollektieve uitgaven en/of lastenverhogingen niet te ontkomen is.' Moeten we nu heus slag gaan leveren met dit soort 'argumenten'? Begrijpen de FNV-leiders nou echt niet op die manier alle wapens tegen de afbraak van de lonen en de kollektieve voorzieningen uit handen gegeven worden?

De FNV-leiders nemen klakkeloos aan dat het financieringsstekort van de overheid inderdaad te hoog is. Maar is dat ook werkelijk zo? In 1948 bedroeg de staatsschuld 200% van het nationale inkomen. Dat percentage is nadien konstant gedaald tot 1974. In dat jaar beliep de staatsschuld nog slechts 23,6% van het nationale inkomen. Daarna kwamen er kleine stijgingen en in 1984 zullen we terug zijn op het peil van 1964. Waarom dan al die heisa over het 'uit de hand lopen' van de overheidsuitgaven? Dat is toch wel een belangrijke vraag! Maar de FNV-leiders *stellen* haar niet eens! Ze gaan er doorgemoedereerd van uit dat topbankier Ruding de (hele) waarheid spreekt...

DE URGENTIE VAN HET VAKBONDSOFFENSIEF

Het hoge (?) financieringstekort is inderdaad slecht - voor de kapitalisten! Als de staat veel moet lenen stijgt de rentelast. De kosten daarvan moeten ergens vandaan komen, dat wil zeggen uit de lopende produktie die daardoor (iets) minder rendabel wordt. Bovendien stijgt, doordat de staat op de kapitaalmarkt komt, het rentepeil. De kosten voor het lenen van kapitaal (rente) stijgen en dat is nadelig voor de kapitaalsakkumulatie van de ondernemingen. Vooral de ondernemingen die daardoor in de verdrukking komen (ongunstige verhouding eigen/geleend kapitaal) schreeuwen daar moord en brand over. Degenen die in staat zijn tot een grote mate van zelffinanciering - dat zijn vooral de heel grote - zul je daar veel minder over horen. Die hebben er zelfs belang bij dat kleinere concurrenten aan hun hoge rentelasten bezwijken.

Een ander effect van het gekerm over het zogenaamde te hoge financieringstekort is dat de vakbondsleiders en hun basis aangeprept wordt dat de overheidsuitgaven omlaag moeten. Tekenend daarbij is dat wat dat betreft aan de defensie-uitgaven geen woord vuil gemaakt wordt... Een zeer groot deel van de overheidsuitgaven bestaat uit zogenaamde overdrachten: uitkeringen, kollektieve voorzieningen, subsidies enzovoorts. Slikt men het verhaal over de 'te hoge overheidsuitgaven' voor zoete koek dan komt men vrijwel automatisch uit bij de 'noodzaak' om de overdrachtsuitgaven drastisch te verminderen.

Dat is nu uitgerekend wat de FNV-leiders hun leden als helaas noodzakelijk voorspiegelt. Ze doet daarbij denken aan het bekende STER-spotje waarin die meneer de Nederlandse Middenstandsbank aanprijst: de bank die met je meedenkt. De FNV-leiders lijden kennelijk aan het 'NMB-syndroom'. Ze blijven tegen de klippen op 'meedenken' met de ondernemers en hun regering en zoekt *met hen* naar middelen om de kapitalistische kar weer uit de bagger te trekken.

Averechtse resultaten

Tot welke averechtse resultaten die meedenkerij leidt zien we nu dit artikel geschreven wordt. Ambtenaren en trendvolgers komen in actie, spoorweg- en buspersoneel laten zien dat 'gansch het raderwerk staat stil als uw machtige arm het wil'. De betrokken vakbondsleiders weten echter niets beters te doen dan te proberen de akties te kanaliseren. Ze 'nemen ze over' omdat ze moeilijk anders kunnen. Maar ze doen het morrend. 'Laten we wachten tot na 2 november, tot na het "laatste" overleg', alsof er nog iemand is die gelooft dat dat overleg ook maar iets zal opleveren.

In feite bevinden de vakbondsleiders zich 'tussen de duivel en de diepe blauwe zee'. Enerzijds willen ze alles doen om door de ondernemers en de regering als betrouwbare onderhandelingspartners beschouwd te blijven. Daartoe proberen ze de akties niet 'uit de hand te laten lopen'. Tegelijk dreigt het gevaar dat de akties zich geheel buiten hen om gaan ontwikkelen. Niet alleen ondergraven ze daarmee hun sociale basis (ledenverlies als ze akties effectief tegengaan), maar als ze hun greep op de basis kwijtraken dreigt er een ander, ernstig gevaar: welke waarde hebben ze, bij ondernemers en regering, dan nog als onderhandelingspartners? Dan krijgt men op grote schaal

te maken met een situatie zoals die zich in sommige sectoren al voorgedaan heeft. In sommige havenkonflikten, waarin de Vervoersbond het liet afweten, maar de basis stug doorging, gingen de ondernemers *direkt* onderhandelen met de *stakingsleiders*, de bondsbestuurders straal negerend.

De marges worden steeds smaller

Het probleem voor de vakbondsleiders - maar ook voor de militante basis - is dat er, binnen de marges van het bestaande economische systeem, eigenlijk geen oplossingen voorhanden zijn voor alle dilemma's waarvoor men zich geplaatst ziet. In de meeste gevallen is men, om welke reden ook, niet bereid (of niet in staat?) dat systeem zelf ter discussie te stellen. Maar doet men dat niet dan zit er inderdaad niets anders op dan te trachten het doorvreten van de crisis zoveel maar enigszins kan af te remmen *en de gevolgen ervan 'zo rechtvaardig mogelijk' te spreiden over allen die afhankelijk zijn van een loon of een uitkering*. Het FNV-plan is op dat punt heel duidelijk: 'Het op peil houden van de binnenlandse bestedingen (het vermijden van verdere vraaguitval) betekent niet dat de bestedingsmogelijkheden voor individuele mensen intact kunnen blijven. *Een verder koopkrachtverlies voor werknemers en ontvangers van uitkeringen is in 1984 onvermijdelijk*' (Kursivering van mij - RvdH)

Dezelfde gelatenheid spreekt uit wat het plan zegt over de arbeidstijdverkorting. Er wordt wel lippendienst betoond aan de noodzaak ervan, maar wat ervan verwacht wordt is eigenlijk bitter weinig: 'In de onderhandelingen van de laatste maanden is gebleken dat het, zolang de crisis voortduurt, heel moeilijk is om de arbeidstijdverkorting te vertalen in werkgelegenheid voor méér mensen.' Op die manier wordt de ATV, zoals het plan zegt, hoogstens een *defensief* instrument dat in het allerbeste geval voorkomt dat er nóg meer mensen ontslagen worden.

Er wreekt zich hier opnieuw het feit dat de FNV-leiders zich blijven bewegen binnen de smalle marges van wat het kapitalisme toelaat. Daardoor ook vlucht men in wensdromen. Het defensieve karakter van de ATV signalerend, zegt het plan bijvoorbeeld: 'Zodra de economie aantrekt zal daar verandering in moeten komen.' Maar wanneer zal de (Nederlandse) economie aantrekken? Er is op dat punt geen enkele reden tot optimisme. Zeker, de economie van de Verenigde Staten *lijkt* wat omhoog te krabbelen uit het diepe dal. Misschien heeft dat ook een stimulerend effect op de Nederlandse economie. Maar linkse en rechtse economen - J.G. Post levert daar in *Trouw* een voorbeeld van - rekenen ons voor dat het Amerikaanse herstel van zeer tijdelijke aard is. Naar alle waarschijnlijkheid zet in 1984 ook in de Verenigde Staten alweer een daling in. Ondanks alle goede bedoelingen van de FNV-plannenmakers zullen we dus moeten wachten tot de crisis uitgezeikt is. En dat kan nog heel lang duren...

Een aanvallende antikapitalistische strategie

Het moet duidelijk zijn dat ook dit nieuwe FNV-plan ons op een doodlopende weg voert. Willen we werkelijk voorkomen

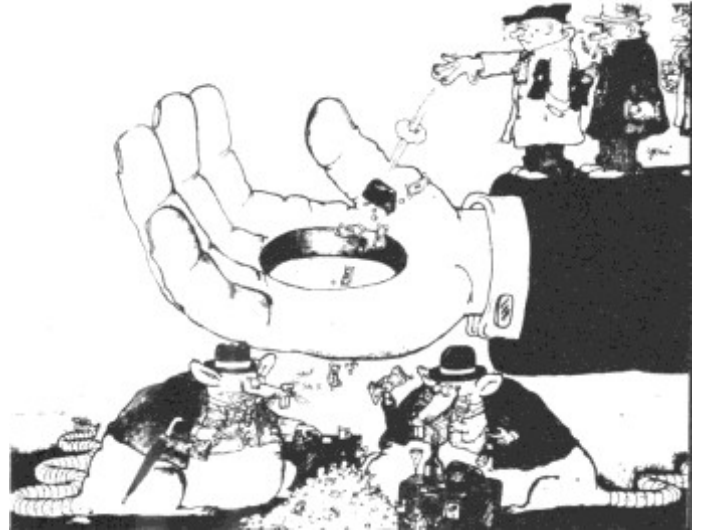
DE URGENTIE VAN HET VAKBONDSONTWERP

dat de arbeidersklasse, loontrekkend dan wel uitkeringsgerechtigd, tot op het bot wordt uitgebeend (en haar organisaties vernietigd of machteloos gemaakt) dan moet er een eind komen aan dat meedenken in de kapitalistische logika. De tot nu toe gevolgde taktiek van de 'elastische verdediging' komt in feite neer op een ononderbroken reeks van kapitulaties voor diezelfde kapitalistische logika, voor de 'noodzaak' van het kapitalistisch herstel. In plaats daarvan, in tegenstelling daartoe, dient er een aanvallende strategie ontwikkeld te worden, gericht op het *tot iedere prijs* verdedigen van de essentiële belangen van de arbeidersklasse. Dat betekent zonder enige twijfel dat daarmee de grenzen van wat onder het kapitalisme mogelijk is overschreden worden. Maar welk belang heeft de arbeidersklasse bij het beschermen van dat systeem?

Iedereen met ogen in zijn hoofd heeft intussen kunnen zien dat het inleveren van de (uitgeklede) prijskompensatie geen banen heeft opgeleverd - en ze ook niet opleveren zal. Alleen de ondernemers profiteren ervan, niet in de laatste plaats door het demoraliserende effect van deze terugtocht. Ook het FNV-plan zegt met zoveel woorden dat inleveren niet geholpen heeft. In plaats van nu verdere concessies aan te bieden - wat het FNV-plan doet - dient de *volledige* prijskompensatie heroverd te worden en daarna uitgebouwd tot een echte *glijdende loonschaal* die de prijsstijgingen - ook van de overheidsvoorzieningen - op de voet volgt. Voor velen zal het begrip 'glijdende loonschaal' wellicht niet genoeg zeggen. Het gaat echter om een systeem waarbij, onder controle van de vakbeweging en met name huisvrouwcomitees, de prijsstijgingen zo nauwkeurig mogelijk en zonder dat ze 'geschoond' worden, worden vastgesteld en in de lonen verrekend - en dus niet idem zoveel maanden nadat zij zijn ingetreden. De burgerlijke politici en media zullen wel weer indianenverhalen ophangen over de 'loonprijsspiraal' die daarmee in werking gesteld zou worden, maar aan dat soort antieke sprookjes behoeven we weinig aandacht te schenken. Lonen en uitkeringen bewegen zich nu al enkele jaren in neerwaartse richting zonder dat de inflatie verdwijnt. De inflatie is een wettig kind van het kapitalistische systeem; welke reden hebben *wij* dan om met de dames en heren 'mee te denken' over het vinden van oplossingen voor dat probleem?

We moeten ook een eind maken aan het gerommel in de marge met de arbeidstijdverkorting. Het is langzamerhand overduidelijk dat zelfs een ATV tot 35 uur geen afdoende oplossing geeft voor het probleem van de massawerkloosheid. Die paar uurtjes hier, die enkele roostervrije dagen daar - en alles op de lange baan - zetten geen zoden aan de dijk. Ook het FNV-plan zegt heel duidelijk dat dat gerommel geen werkgelegenheid oplevert. Zoals de zaak nu aangepakt wordt dreigt het middel erger te worden dan de kwaal. De ondernemers maken op grote schaal misbruik van de bereidheid der arbeiders(organisaties) om in te leveren voor zo'n beperkte ATV. Ze vergroten er heel plezierig hun winsten mee.

Er dienen (strijd)vormen gevonden te worden waarmee op *de werkvloer* de verdeling geregeld wordt van de beschikbare arbeid over allen die bereid en in staat zijn arbeid te verrichten - met inschakeling dus van allen, vrouwen, mannen, jongeren, buitenlanders. Zoiets kan natuurlijk alleen succesvol zijn indien de besluitvorming in laatste

instantie in de bedrijven en instellingen komt te liggen. Vakbondsfunktionarissen zullen wel met bezwaren komen, maar wat is nou eigenlijk het probleem? We hebben gezien wat het 'top-akkoord' tussen Van Veen en Kok heeft opgeleverd. Nul komma niks! En wat zien we aan de andere kant bij de spoorwegen en het streekvervoer? De mensen daar regelen hun zaakjes zelf zonder zich door bondsbestuurders voor de voeten te laten lopen - met als resultaat grandioos lopende akties. En alleen door zulke akties kunnen we de ondernemers en de regering dwingen hun roofochten te staken. Op onze knieën gaan liggen en om genade smeeken heeft bij die lieden geen zin, dat kan langzamerhand een kind zien.

Een *werkelijke arbeidstijdverkorting* kan alleen *in de bedrijven en instellingen* afgedwongen worden - en gegoten worden in de vormen die bij de individuele bedrijven en instellingen passen. En door dit te doen zullen we gaandeweg ontdekken dat we niet alleen controle kunnen uitoefenen op de lengte van de werkweek en de omvang van de personeelsbezetting, maar dat we met z'n allen net zo goed in staat zijn de hele bedrijfsvoering onder controle te krijgen - en te houden. De vakbonden behouden bij dat alles een belangrijke functie: ondersteunend en centraliserend al hetgeen aan de basis wordt besloten en uitgevoerd. Dat een werkelijke ATV alleen in de bedrijven en instellingen kan worden afgedwongen betekent immers niet dat de strijd voor de ATV niet over het hele front geleverd moet worden. Integendeel, slechts indien er over de *hele linie en in alle bedrijfstakken* strijd geleverd wordt voor de ATV scheppen we de voorwaarden waarop zij in de afzonderlijke bedrijven en instellingen *ingevuld en vorm gegeven kan worden*.

Niet alleen verdedigen we op die manier de directe belangen van de arbeidersklasse, inclusief die van de arbeiders en arbeidersvrouwen: een menswaardig loon en volledige werkgelegenheid; we bereiken ook dat de mensen in de bedrijven en instellingen ontdekken dat ze *zelf* staat zijn hun essentiële zaken te regelen. Dat ze daar geen direkties voor nodig hebben. Dat vakbonden en vakbondsbestuurders heel nuttig (kunnen) zijn; niet als van boven af dekreterende instanties, maar als verzamelplaatsen, overlegplaatsen, steunpunten in de strijd.

DE URGENTIE VAN HET VAKBONDSOFFENSIEF

Solidariteit

Dit alles betekent in feite een breuk met de vakbewegings-traditie waarin de naoorlogse generaties zijn opgegroeid. Geen harmoniemodel, maar keiharde confrontatie. Voor velen zal dat een enorme omschakeling betekenen. Maar als de vakbeweging op haar huidige koers blijft slaat ze onherroepelijk op de klippen. Een vakbeweging die, vanwege de noodzakelijkheden van de kapitalistische logika, haar leden loonsverlagingen gaat proberen aan te praten is bezig zelfmoord te plegen. En dat is, zeker onder de omstandigheden van vandaag, wel het laatste wat we gebruiken kunnen.

Rein van der Horst